

**ТЕМА: БЮДЖЕТ І
БЮДЖЕТНИЙ УСТРІЙ
УКРАЇНИ**

ПЛАН

Поняття і зміст бюджету; правова природа, функції та значення бюджету. Загальний і спеціальний фонди.

Поняття предмет та система бюджетного права.

Бюджетна система України та її склад. Принципи бюджетної системи.

Поняття та види бюджетних надходжень і бюджетних витрат. Дефіцит та профіцит бюджету.

Принципи розподілу доходів та видатків між бюджетами різних рівнів.

Правове регулювання міжбюджетних відносин. Міжбюджетні трансферти

економічна матеріальна категорія - фонд коштів з якого держава одержує засоби для покриття видатків пов'язаних з її функціонуванням

економічна суспільну категорія - це сукупність фінансових відносин, які виникають в процесі планомірного утворення, розподілу та організації використання централізованого фонду коштів, що необхідно для функціонування держави

юридична категорія - закон держави або рішення органу місц. самоврядування, яким затверджується основний фінанс. план, який в коштах покладає на ці органи **обов'язки з мобілізації доходів** в централіз. фонд коштів і надає **повноваження** на його використання

бюджет - план формування / використання фінанс. ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами держ. влади, органами влади АРК, органами місц. самоврядування протягом бюджет. періоду (п.1 ч.1 ст.2 БК України)

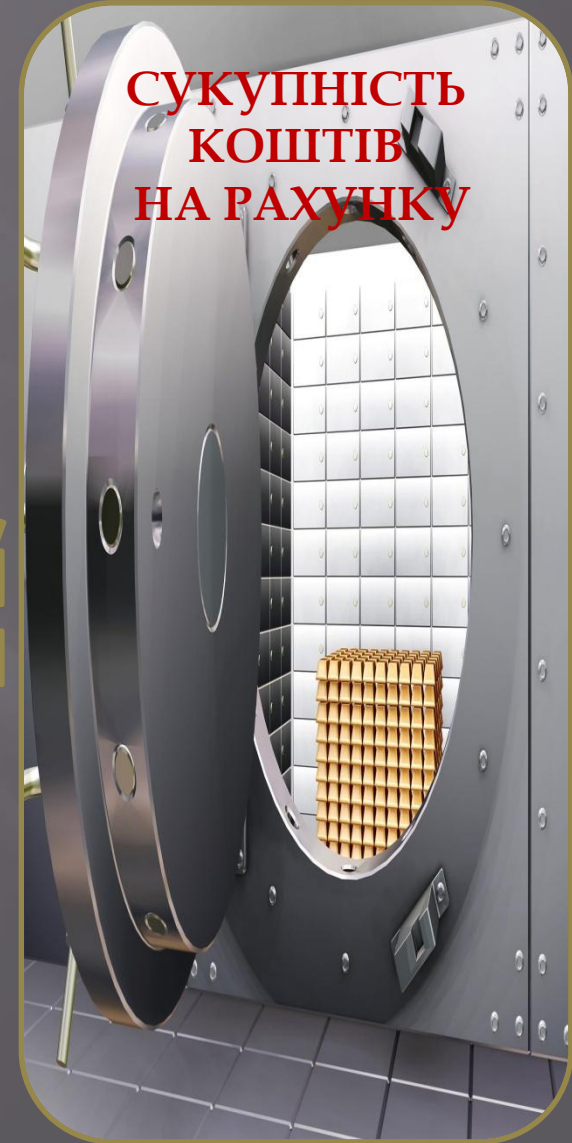
ЗМІСТ БЮДЖЕТУ РОЗКРИВАЄТЬСЯ САМЕ ЧЕРЕЗ НОРМАТИВНЕ ВИЗНАЧЕННЯ:

Бюджет - не тотожне явище норм.-прав. акту, яким він затверджується: закон про ДБ України - закон, який затверджує ДБ України та містить положення щодо забезпечення його виконання протягом бюджетного періоду (п. 24 ч. 1 ст. 2, п. 45 ч. 1 ст. 2 БК України).

Водночас, бюджет затверджений на рівні закону, надає фінанс. діяльності органів викон. влади обов'язкового характеру, оскільки приписи закону мають конкретно-адресний характер і зобов'язують ці органи їх виконувати.

БЮДЖЕТ - обчислення майбутніх видатків і очікуваних для їх покриття доходів держави (проф. С. Гювайський)

СУКУПНІСТЬ КОШТІВ НА РАХУНКУ

Бюджет - це основний фінансовий план держави. Для нього характерними є ряд таких ознак:

універсальність

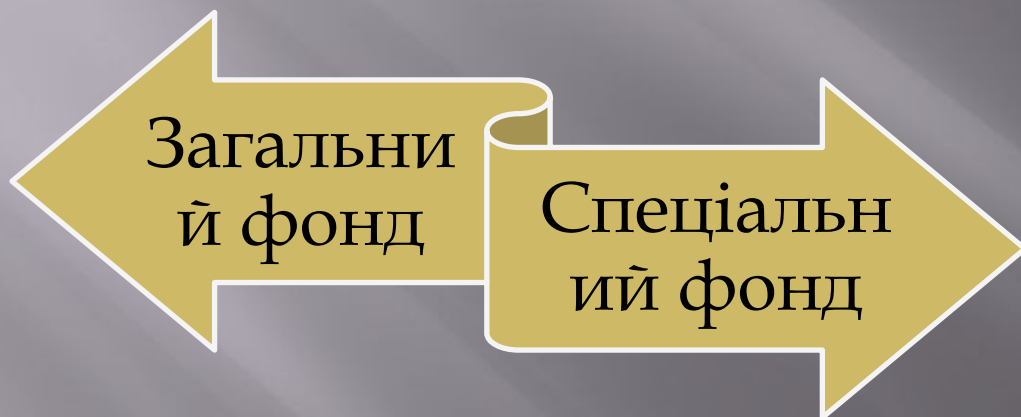
- Його показники охоплюють практично всі галузі і сфери економічного і соціального життя. Всі інші фінансові плани мають більш вузьку сферу застосування і реалізації (для установ, галузей).

координуючий характер

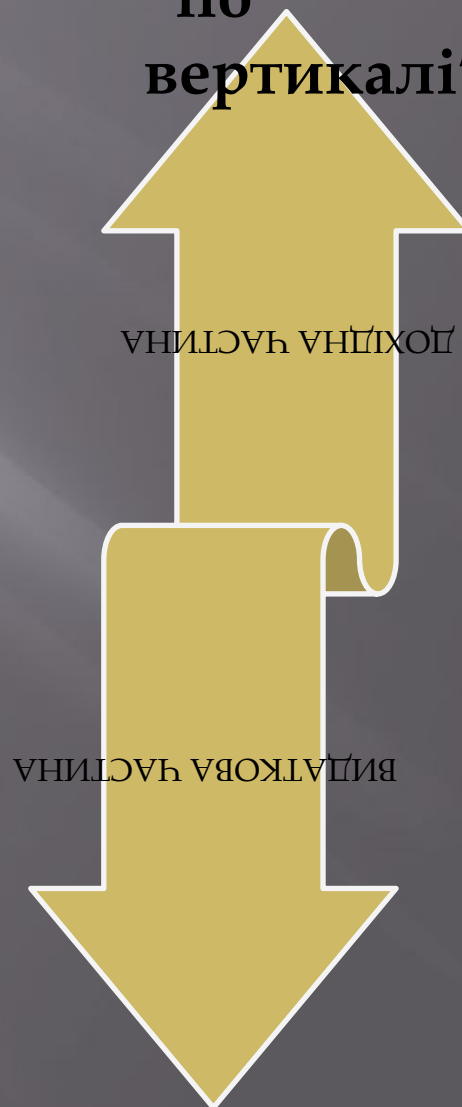
- Його показники взаємопов'язані з показниками всіх інших фінансових планів. Будь-яке міністерство має свій фінансовий план (кошторис), але він залежить від бюджету з якого надходять асигнування, або в нього відраховуються платежі

СТРУКТУРА БЮДЖЕТУ

“по
горизонталі”

“по
вертикалі”

Структура бюджету (ст. 13 БК України)

БЮДЖЕТНИЙ ПЕРІОД (похідний від періодичності бюджетних правовідносин)

складання проекту бюджету (бюджетне планування) (лютий-листопад року, що передує плановому)

БЮДЖЕТНИЙ ПЕРІОД
(01.01. - 31.12.)
період дії акту про бюджет і самого бюджету

пільговий строк (до 5 роб. днів) + складання, розгляд і затвердження звітності (січень-квітень наст. за плановим року)

БЮДЖЕТНИЙ ЦИКЛ (1,5 - 2 роки)

БК України (ст. 3) визначає наявність особливих обставин, за який бюджетний період може бути змінено:

- введення воєнного стану;
- оголошення надзвичайного стану в Україні.

Бюджетне право – це сукупність фінансово-правових норм, що регулюють фінансові відносини, які виникають у зв'язку з бюджетною діяльністю

Бюдж. правовідносини виникають на підставі акту про бюджет, а тому мають *періодичний характер* і тривають *бюдж. період*.

В бюдж. правовідносинах бере участь *більш вузьке коло суб'єктів* ніж у інших фінанс. Ніколи не бувають суб'єктами громадяни або недерж. юрид. особи.

Оскільки коштів на фінансування видатків не вистачає і держава змушена фінансувати лише невідклад. потреби, вона має детально регламентувати права та обов'язки всіх учасників. Це зумолює *деталізованість* бюдж.

Джерела бюджетного права

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Рішення Конституційного Суду України

Міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України

Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. закон про Державний бюджет України

«...закон про Державний бюджет України як правовий акт, чітко зумовлений поняттям бюджету ... - він стосується виключно встановлення доходів та видатків держави на загальносуспільні потреби..., тому цим законом не можуть вноситися зміни, зупинятися дія чинних законів України, а також встановлюватися інше (додаткове) правове регулювання відносин, що є предметом інших законів України. Метою і особливістю закону про Державний бюджет України є забезпечення належних умов для реалізації положень інших законів України, які передбачають фінансові зобов'язання держави перед громадянами... » (п. 4 резолютивної частини Рішення КС України (справа про соціальні гарантії громадян) № 6-рп/2007 від 09.07.2007 р.

«...закон про фінанси носить загальний характер , а завдання бюджету полягає у деталізації та розшифруванні загальних положень закону про фінанси. Бюджет може виправлятися «корегувальними законами», і згідно зі ст. 16 Ордонансу від 02.01.1959 р. № 59-2 про органічний закон щодо фінансових законів (втратив чинність на підставі Органічного закону від 01.08.2001 р. № 2001-692 «Про фінансові закони») відображає, а не затверджує всі ресурси і

інші закони, що регулюють бюджетні відносини

рішення Верховного Суду України (правові позиції згідно зі ст. 244-2 КАС України) та Вищого адміністративного суду України і інших судів з питань оцінки законності підзаконних нормативно-правових актів

нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, прийняті на підставі і на виконання БК України та інших законів України

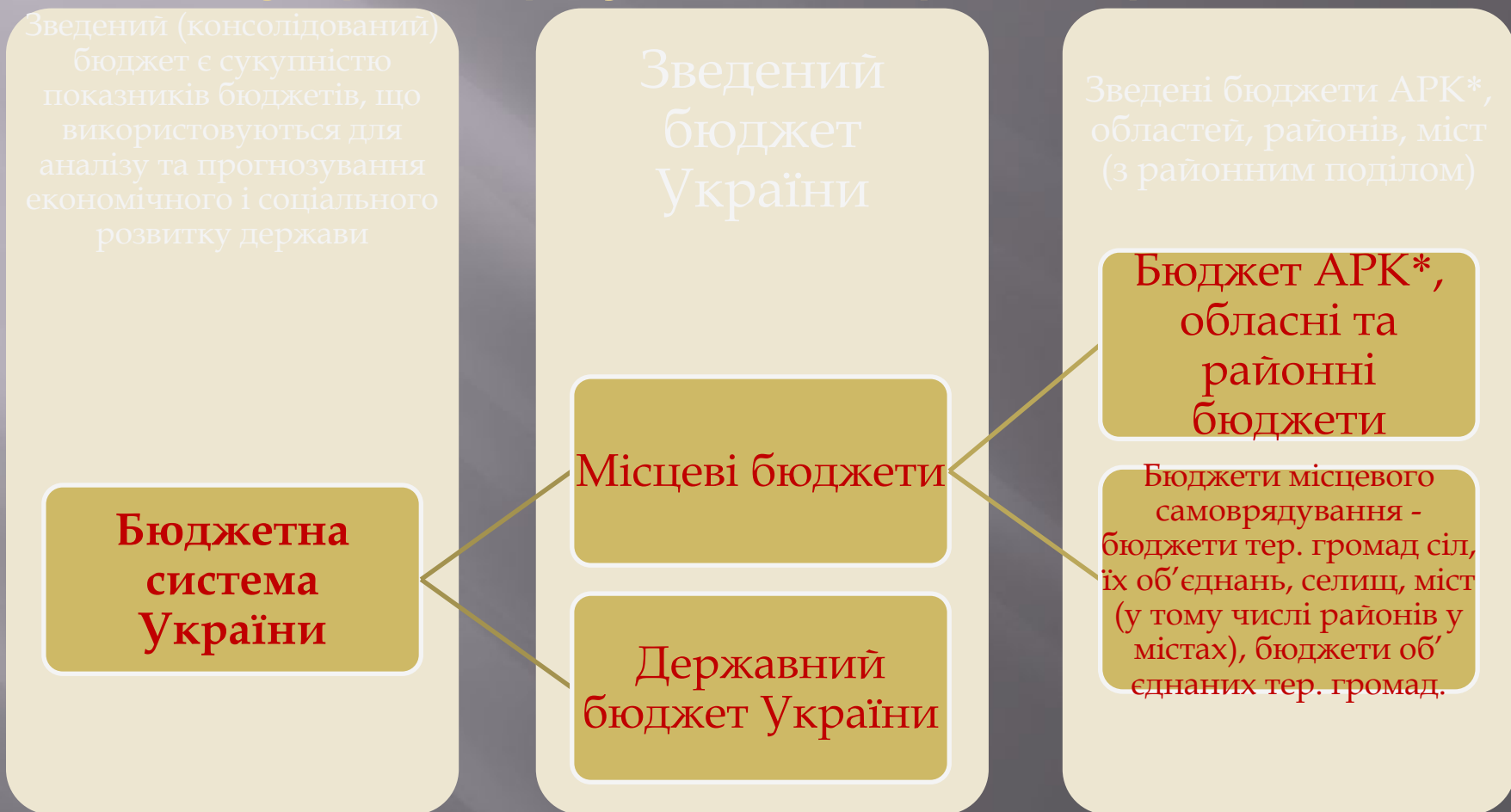
«... суди під час вирішення справ про соціальний захист громадян керуються, зокрема, принципом законності. Цей принцип передбачає застосування судами законів України, а також нормативно-правових актів відповідних органів державної влади, виданих на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, в тому числі нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, виданих у межах його компетенції, на основі і на виконання БК України, закону про Державний бюджет України на відповідний рік та інших законів України.» (п. 3 мотивувальної частини Рішення КС України від 25.01.2012 р. № 3-рп/2012).

нормативно-правові акти органів виконавчої влади, прийняті на підставі і на виконання БК України, інших законів України та нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України

рішення про місцевий бюджет

рішення органів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, прийнятих відповідно до БК України, нормативно-правових актів вищої юридичної сили

Бюджетна система України - сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права.

На підставі статусу АРК як тимчасово окупованої території, змінами від 15.04.2014 р. БК України було доповнено ст. 67-1 «Особливості взаємовідносин державного бюджету з бюджетами Автономної Республіки Крим та міста Севастополя», за якою місцеві бюджети АРК були переведені на режим «самоокупності» у бюджетній системі України.

ПРИНЦИПИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ (ст. 7 БК України)

Єдності

Blank area for the first principle.

Збалансованості

Blank area for the second principle.

Самостійності

Blank area for the third principle.

Повноти

Blank area for the fourth principle.

Світуваності

Blank area for the fifth principle.

Дулічно-світлий прозоросвітлий

Справедливості і неупередженості

Цілювотворного використання копіїв

Субсидіарності

Ефективності та

Результативності

Держави

• Фото

• Бюджет

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

• Річний

Структура бюджету “по вертикалі”

НАДХОДЖЕННЯ (ДОХІДНА ЧАСТИНА)

ВИТРАТИ (ВИДАТКОВА ЧАСТИНА)

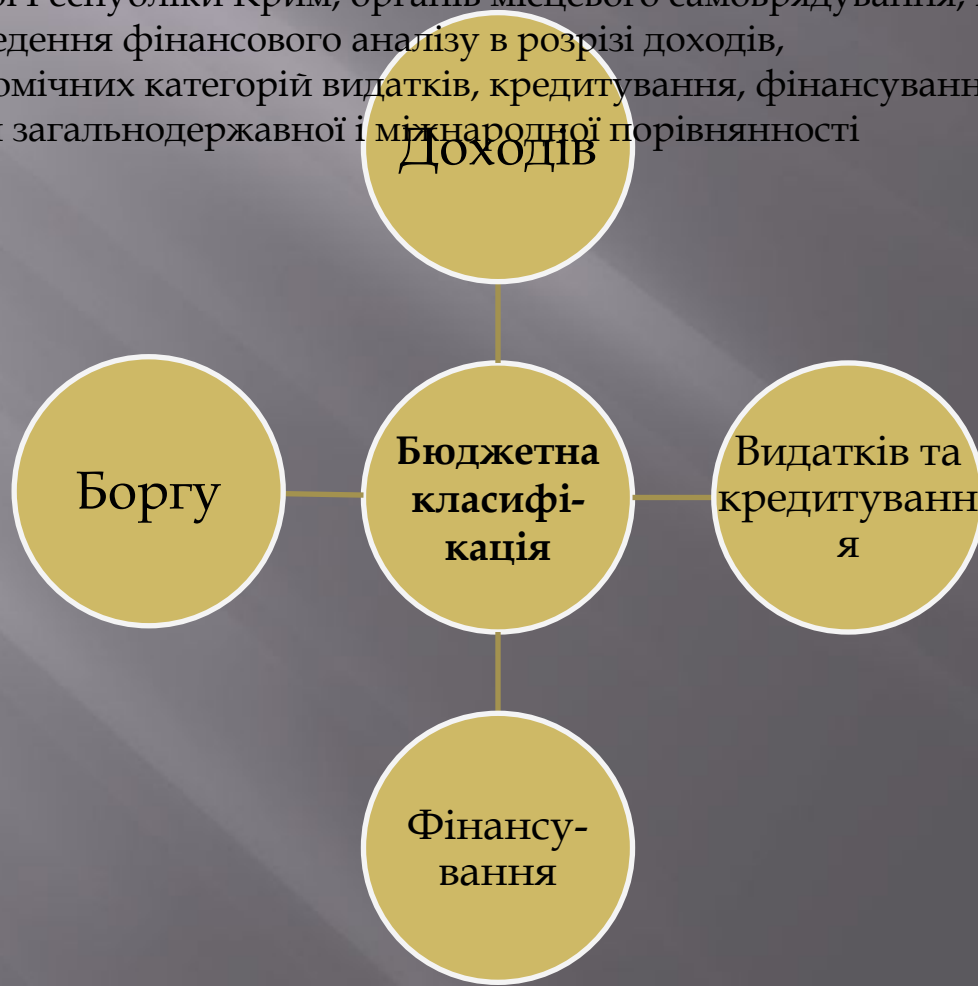
Основною ознакою виділення доходів з системи надходжень бюджету та витратів з витрат бюджету – їх зворотність (поверненість).

Бюджетна класифікація - єдине систематизоване згрупування доходів, видатків, кредитування, фінансування бюджету, боргу відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів

(ст.ст. 8-12 БК України,

наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11)

Бюджетна класифікація використовується для складання і виконання державного та місцевих бюджетів, звітування про їх виконання, здійснення контролю за фінансовою діяльністю органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших розпорядників бюджетних коштів, проведення фінансового аналізу в розрізі доходів, організаційних, функціональних та економічних категорій видатків, кредитування, фінансування і боргу, а також для забезпечення загальнодержавної і міжнародної порівнянності бюджетних показників.

Класифікація доходів (ст. 9 БК України)

- 1) податкові надходження (встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі) та місцеві податки і збори (обов'язкові платежі);
- 2) неподаткові надходження (доходи від власності та підприємн. діяльності; адміністр. збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; інші неподаткові надходження);
- 3) доходи від операцій з капіталом;
- 4) трансферти (кошти, одержані від ін. органів державної влади, органів влади АРК, органів місцевого самоврядування, ін. держав або міжн. організацій на безоплат. та безповорот. основі).

У теорії доходи також розділяються *за порядком і умовами зарахування:*

закріплені - це доходи, які постійнодіючим законодавством віднесені у дохідну частину бюджету певного рівня повністю у розмірі територіальних надходжень, або у твердофіксованому розмірі (нормативи), що встановлюються на тривалий строк і не потребують додаткового рішення вищестоячого органу влади (ст.ст. 29, 64, 66, 68 БК України), в тому числі, власні – у місцевих бюджетах це надходження від комунальної власності, місцевих податків і зборів тощо.

залучені - якщо не вистачає власних коштів, то органи влади можуть (залучати) - користуватись позиченими.

регулюючі - доходи які щороку включаються в місцеві бюджети на підставі

Класифікація видатків та кредитування бюджету (ст. 10 БК України)

- 1) **бюджетними програмами (програмна класифікація).** Програмна класифікація держ. бюджету (місц. бюджету) формується Міністерством фінансів України (місц. фінанс. органом) за пропозиціями, поданими гол. розпорядниками бюджет. коштів під час складання проекту закону про Державний бюджет України (проекту рішення про місцевий бюджет) у бюджетних запитах.
- 2) **ознакою головного розпорядника бюджетних коштів (відомча класифікація).** Відомча класифікація містить перелік гол. розпорядників бюджет. коштів для систематизації видатків та кредитування бюджету за ознакою головного розпорядника бюджетних коштів.
- 3) **функціями, з виконанням яких пов'язані видатки та кредитування бюджету (функціональна класифікація).**

Видатки бюджету класифікуються за економічною характеристикою операцій, що здійснюються при їх проведенні (економічна класифікація). За економ. класифікацією видатки бюджету поділяються на **поточні та капітальні**. Поточні, тобто такі, що забезпечують фінансування поточн. діяльності підприємства, установи та організації. Капітал. видатки (капіталовкладення), під якими розуміють платежі з метою придбання капітал. активів, стратегічних і надзвичайних запасів товарів, землі, нематеріальних активів або невідплатні платежі, що передаються отримувачам для придбання таких активів, компенсації втрат, пов'язаних за руйнуванням чи пошкодженням осн. фондів.

У складі витрат (видатків) бюджету виділяються витрати (видатки) споживання і витрати (видатки) розвитку відповідно до бюджетної класифікації.

Ст. 31 БК України визначає існування у Державному бюджеті таємних видатків. Державний бюджет України має містити пояснення всіх видатків, за винятком видатків, пов'язаних з державною таємницею (таємних видатків).

Класифікація фінансування бюджету (ст. 11 БК України) та боргу (ст. 12 БК України)

Класифікація фінансування бюджету містить джерела отримання фінансових ресурсів, необхідних для покриття дефіциту бюджету, і напрями витрачання фінансових ресурсів, що утворилися в результаті профіциту бюджету.

Фінансування бюджету класифікується за:

- 1) типом кредитора (за категоріями кредиторів або власників боргових зобов'язань (зовнішні чи внутрішні));
- 2) типом боргового зобов'язання (за засобами, що використовуються для фінансування бюджету (казначейські зобов'язання, облігації, інші види цінних паперів)).

Класифікація боргу систематизує інформацію про всі боргові зобов'язання держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади міста.

Борг класифікується за:

- 1) типом кредитора (внутрішнє або зовнішнє джерело боргу);
- 2) за типом боргового зобов'язання (залежно від терміну розміщення фінансового зобов'язання - довгострокові (від 5 до 10 років),

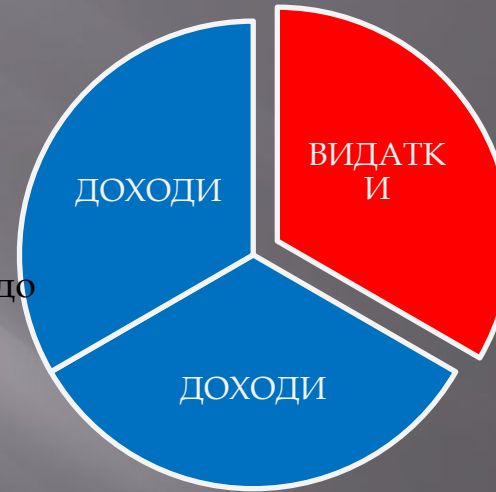
СПІВВІДНОШЕННЯ ДОХІДНОЇ ТА ВИДАТОВОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ (ст. 14 БК України)

ДЕФІЦИТ

перевищення
видатків бюджету над
його доходами
(з урахуванням різниці
між наданням кредитів
з бюджету та
поверненням кредитів до
бюджету)
(п. 21 ч. 1 ст. 2 БК
України)

ПРОФІЦИТ

перевищення доходів
бюджету над його
видатками (з
урахуванням
різниці між
поверненням
кредитів до бюджету та
наданням кредитів з
бюджету)
(п. 44 ч. 1 ст. 2 БК
України)

Граничний розмір дефіциту передбачається у щорічних актах про бюджет, де визначаються і заходи боротьби з ним, водночас, уніфікованого показника граничного розміру дефіциту в українському законодавстві немає.

Граничний розмір профіциту передбачається у щорічних актах про бюджет, зважаючи на мету його затвердження у акті про бюджет.

Дозволяється затвердження бюджету з дефіцитом у разі наявності обґрунтованих джерел фінансування бюджету з урахуванням особливостей, визначених статтею 72 цього Кодексу (щодо місцевих бюджетів).

Джерелами фінансування бюджету є:

- 1) кошти від державних (місцевих) внутрішніх та зовнішніх запозичень;
- 2) кошти від приватизації державного майна (включаючи інші надходження, безпосередньо пов'язані з процесом приватизації) - щодо державного бюджету;
- 3) повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів;
- 4) вільний залишок бюджетних коштів з дотриманням умов, визначених цим Кодексом.

Джерелом фінансування бюджету не можуть бути емісійні кошти Національного банку України.

Профіцит бюджету затверджується з метою:

-погашення боргу,

-забезпечення встановленого розміру оборотного залишку бюджетних коштів (частина залишку коштів загального фонду відповідного бюджету, яка утворюється для покриття тимчасових касових розривів. Оборотний залишок бюджетних коштів встановлюється у розмірі не більше 2 відсотків планових видатків загального фонду бюджету і затверджується у законі про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет). На кінець бюджетного періоду оборотний залишок бюджетних коштів має бути збережений у встановленому розмірі),

-придбання цінних паперів

з урахуванням особливостей, визначених ст. 72 БК України.

уникаючи визначення граничного обсягу дефіциту, український законодавець відштовхується від направляючої планової величини - **граничного обсягу боргу.**

Граничний обсяг державного (місцевого) боргу, граничний обсяг надання державних (місцевих) гарантій визначаються на кожний бюджетний період законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет).

Загальний обсяг державного боргу та гарантованого державою боргу на кінець бюджетного періоду **не може перевищувати 60 відсотків річного номінального обсягу ВВП України.** У разі перевищення цієї граничної величини Кабінет Міністрів України зобов'язаний вжити заходів для приведення такого загального обсягу боргів у відповідність із положеннями БК України.

Загальний обсяг місцевого боргу та гарантованого Автономною Республікою Крим чи територіальною громадою міста боргу станом на кінець бюджетного періоду **не може перевищувати 200 відсотків (для міста Києва - 400 відсотків) середньорічного індикативного прогностичного обсягу надходжень бюджету розвитку (без урахування обсягу місцевих внутрішніх та зовнішніх запозичень), визначеного прогнозом відповідного місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди.** У разі перевищення цієї граничної величини Верховна Рада Автономної Республіки Крим, відповідна міська рада зобов'язані вжити заходів для приведення такого загального обсягу боргу у відповідність із положеннями БК України.

Розподіл видатків у бюджетній системі

підвідомчість (підпорядкованість) установ та організацій, що фінансуються з відповідного бюджету, і

видатки на забезпечення конституційного ладу, державної цілісності та суверенітету, незалежного судочинства, а також інші передбачені Кодексом видатки, які не можуть бути передані на виконання АРК місцевому самоврядуванню (ст. 87 БК України); здійснюють за рахунок Державного бюджету

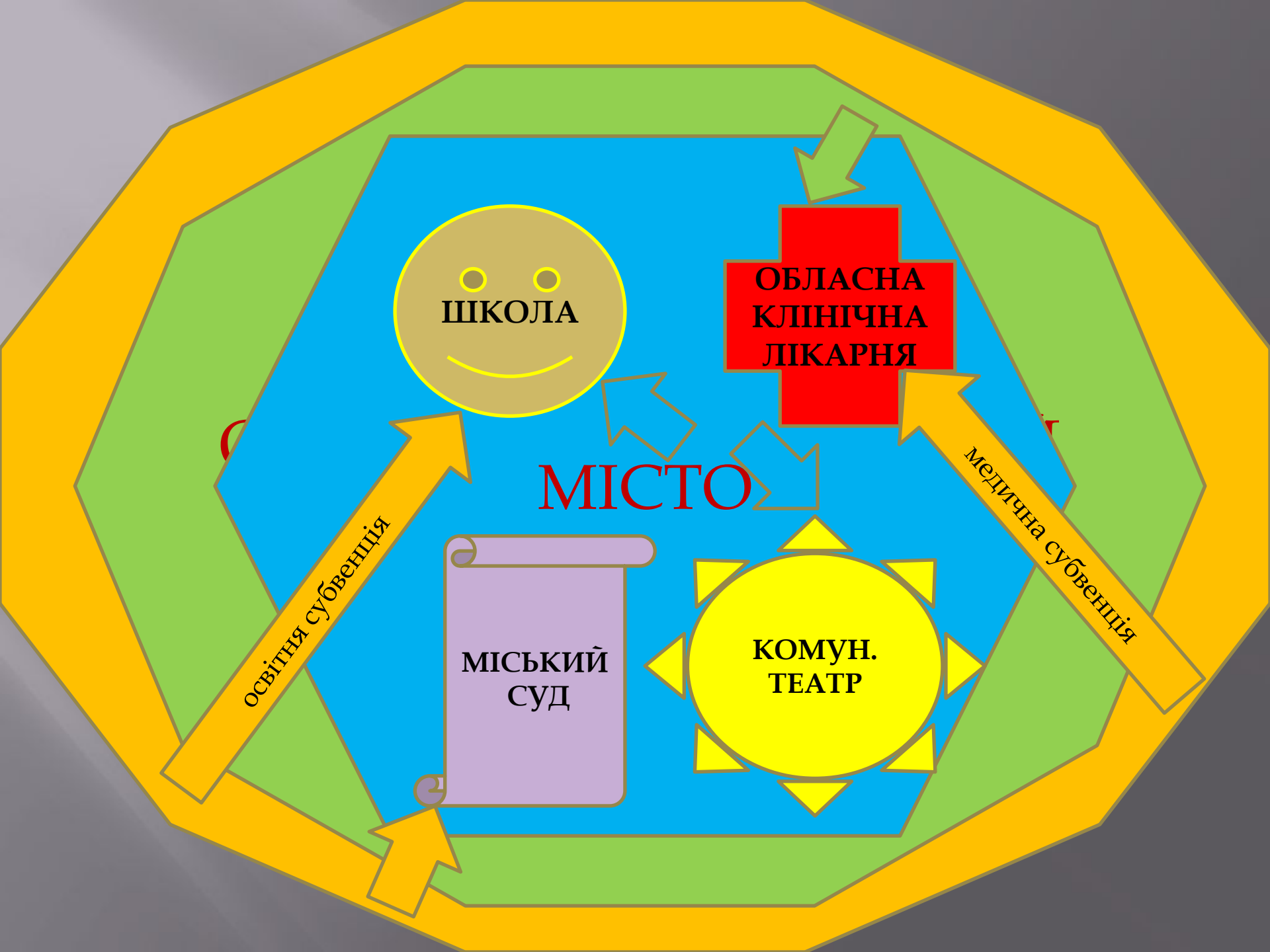
Держава може передавати Раді міністрів АРК чи органам місц. самоврядування право на здійснення видатків лише за умови відповідної передачі фінанс. ресурсів у вигляді закріплених за відповідними бюджетами загальнодерж. податків і зборів (обов. платежів) або їх частки, а також трансфертів з Держ. бюджету (ч. 1 ст. 85 БК України).

видатки на реалізацію прав та обов'язків АРК та місцевого самоврядування, які мають місцевий характер і визначені законами України місцевих бюджетів, у Державного бюджету України

видатки на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують необхідне фінансування

Видатки місц. бюджетів можуть передаватися між ними ж у вигляді міжбюджет. трансфертів, щоправда, застерігаються рівень органів та вид видатків (враховується чи не враховується при визначенні обсягів міжбюджет. трансфертів). Передача коштів здійснюється на підставі відповідних рішень, прийнятих кожною із сторін, і укладання договору.

задіювання окремих категорій видатків на реалізацію програм, проектів яких існує в усіх регіонах України (видатки здійснюються з бюджету АРК та обласних бюджетів – ст.ст. 90, 91 БК

ШКОЛА

ОБЛАСНА
КЛІНІЧНА
ЛІКАРНЯ

МІСТО

МІСЬКИЙ
СУД

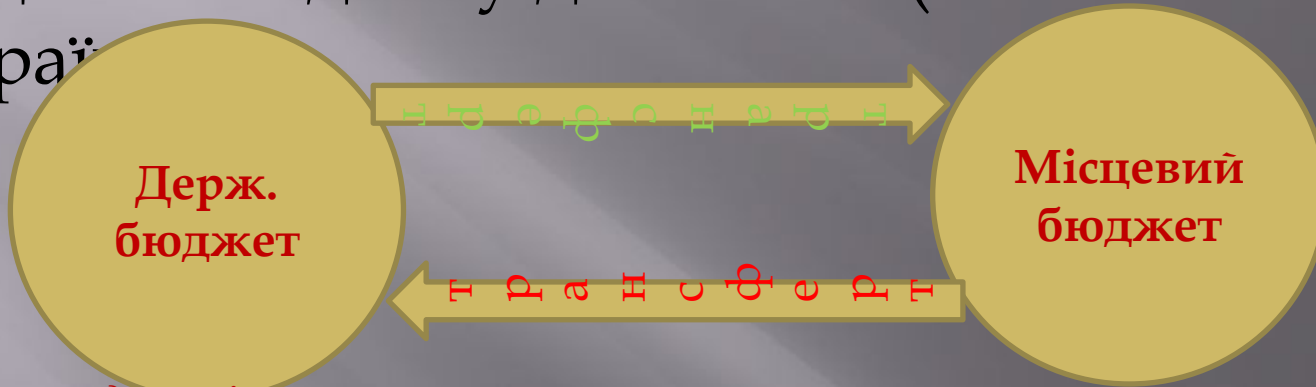
КОМУН.
ТЕАТР

освітня субвенція

медична субвенція

Міжбюджетні (фіскальні) трансферти

- кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого (п. 32 ч. 1 ст. 2 БК України)

Бюджетна дотація - визначена сума грош. допомоги, яка при певних умовах перераховується з бюджету вищого рівня у бюджет нижчого рівня з метою забезпечення виконання місц. органами своїх функцій без обмеження сфери використання цих коштів, на безповорот. основі, і не вимагає вкладення коштів з боку отримувача. Незв'язаний (або безумовний)

Бюджетна субвенція - грош. допомога, що надається з бюджету вищого рівня бюджету нижчого рівня, з метою забезпечення ними реалізації конкрет. цілей і може бути обумовлена вкладенням коштів з боку отримувача. При нецільов. використанні кошти повертаються. Зв'язаний (або умовний) трансферт, який надається при участі у фінансуванні отримувача

Бюджетна субсидія - грош. допомога, що надається бюджетом вищого рівня бюджету нижчого рівня, з метою забезпечення ними реалізації конкрет. цілей, але без необхідності вкладення коштів з боку отримувача. При нецільов. використанні кошти повертаються. Зв'язаний (або умовний трансферт), який не вимагає участі у фінансуванні отримувача

Трансферти, які виділяються з Державного бюджету (ст. 97 БК України)

базова дотація (ст.ст. 98-99 БК України)

освітня субвенція (ст. 103-2 БК України)

медична субвенція (ст. 103-4 БК України)

субвенція на виконання інвестиційних проектів

субвенції на здійснення державних програм соціального захисту (ст. 102 БК України)

субвенція на фінансування заходів соц.-екон. компенсації ризику населення, яке проживає на території зони спостереження

субвенція на проекти ліквідації під-тв вуг. і торфодоб. промисловості та утримання водовідлив. комплексів у безп. режимі на умовах співфінансування (50 відсотків)

дод. дотація на компенсацію втрат доходів місц. бюджетів внаслідок надання пільг, встановлених державою (ст. 103 БК України)

Горизонтальне вирівнювання податкоспроможності бюджетів

надходження податку на прибуток під-тв за останній звітний бюдж. період (для обл. бюджетів)

надходження ПДФО за останній звіт. бюдж. період (для обл. бюджетів, міст обл. значення, районів і об'єднаних тер.

кількість населення

індекс податкоспроможності бюджету за видом податку визначається шляхом порівняння (ділення) отриманого значення із середнім значенням бюджетів відповідного

індекс " $<0,9$ "
(надходження нижчі ніж по Україні)

базова дотація у розмірі 80 % суми, необхідної для досягнення значення такого індексу 0,9

індекс " $0,9-1,1$ "

вирівнювання не здійснюється

індекс " $>1,1$ "
(надходження вищі ніж по Україні)

реверсна дотація в обсязі 50 % суми, що перевищує значення індексу 1,1